

Utdrag ur

BRO KYRKA GOTLAND VÅRD- OCH UNDERHÅLLSPLAN 2009

Ansvariga för vård- och underhållsplanen

Inför upprättandet av denna vård- och underhållsplan för Bro kyrka har kyrkan och kyrkogården besiktigats av undertecknad.

Ansvariga för vård- och underhållsplanens olika delar anges här nedan.

(Namn inom parentes anger dock att i planen endast använts där angivet besiktningsprotokoll eller åtgärdsprogram, upprättat av resp. namngiven konsult.)

Kyrkobyggnad	Arkitekt Jan Utas
Elinstallationer och åskskydd	(Elingenjör Peter Ström)
Kyrkogårdsmur	Arkitekt Jan Utas
Kyrkogård	Arkitekt Jan Utas
Växtlighet på kyrkogården	Ej utsedd
Kalkmålningar	Ej utsedd
Stenarbeten	Ej utsedd
Inventarier av trä	Antikvarie Rebecka Svensson
Inventarier av metall	Antikvarie Rebecka Svensson
Inventarier av sten	Antikvarie Rebecka Svensson
Textilier	(Textilkonsultfirma Lotine)
Kyrkklocka/-or	(Ing. Ingvar Rohr)
Övriga inventarier	Antikvarie Rebecka Svensson

Källförteckning

Otryckta källor

Handlingar i Gotlands fornsals arkiv, Visby

Handlingar i Riksantikvarieämbetets arkiv, Stockholm.

Inventering av inventarierna i Bro kyrka 2000, utförd av Birgitta Lerberg m.fl.,

Inventering av Bro kyrkogård, utförd 1996 av antikvarie Roger Öhrman, Gotlands fornsal.

Program för utvändiga reparationsarbeten på Bro kyrka, upprättat 1993 av arkitekt Jan Utas, Visby.

Program för invändiga reparationsarbeten på Bro kyrka, upprättat 1999 av arkitekt Jan Utas, Visby.

Tryckta källor

Johansson, T. (red.), Inventarium över svenska orglar 1989:II, Linköpings och Visby stift, 1990.

Lagerlöf, E., Svahnström, G., Gotlands kyrkor, 1991.

Lemke, Visby stifts herdaminne, 1868.

Rohr, I., Gotlands kyrkklockor och ringnings seder, 1985.

Strelow H. Nilssøn, Cronica Guthilandorum, 1633.
 Svahnström, G., Svahnström, K., Måleri på Gotland 1530-1830, 1989.
 Sveriges Kyrkor, Gotland band II, 1935.
 Söderberg, B. G., Gotländska kalkmålningar 1200-1400, 1971.
 Utas, J., Om gotländska valv: examensarbete i arkitekturens teori och historia Chalmers tekniska högskola, 1971.

Händelselista

ÅR	BYGGNADSDEL ETC.:	REF.
1196	Byggnadsår enligt Strelow.	SvK
1100-tal	Processionskrucifix (nu i Gotlands fornsal).	SvK
o 1200	Den första kyrkan (absidkyrka) på platsen uppfördes, varav tornet samt återanvänd fasadsten m.m. återstår. Triumfkrucifixet (enligt SvK från 1100-talets mitt). Dopfunten av Sigraf.	GK
1214-15	Virket i tornkammarens golv daterades vid restaureringen 2001-02 m. h. a. dendrokronologi.	GF
1230-40	Kalvariegrupp av vilken Maria och Johannes samt ett huvud finns kvar.	SvK
o 1250	Nuvarande koret och sakristian uppfördes (SvK anger 1230-tal).	GK, SvK
o 1280-1300	Valvmålningarna.	GKM
o 1300	Långhuset och botgöringscellen uppfördes. Muralmålningar på långhusets Ö vägg. Träskulptur föreställande S:t Olof samt ett huvud tillhörande ett manligt helgon.	GK, SvK GK, GKM SvK
1302-03	Virket i långhusgolvet daterades vid restaureringen 2001-02 m. h. a. dendrokronologi.	GF
t. 1300-tal	Träskulptur föreställande sittande påve, ett arbete av Bungemästarens verkstad samt ett huvud av ett manligt helgon av Fogdömästaren.	SvK
1400-tal	Muralmålningar av "Passionsmästaren" i långhuset och koret (GK anger i mitten av 1400-talet) fragment finns kvar i koret. Träskulptur föreställande Madonna med barnet.	GK, GKM SvK
1440	Kyrkklockan gjuten av "Die Apengeter" (GK anger "1400-tal").	GKR, GK, SvK
o. 1450	Träskulptur föreställande stående apostel.	SvK
Medeltida	Ljusstavar av trä (nu på Gotlands fornsal).	SvK

ÅR	BYGGNADSDEL ETC.:	REF.
1671	Årtal i tidigare flöjel, nu i GF.	SvK
1686	Invändig målning (GKM anger ”1690-talet”) då bl.a. 1200-talsmålningarna i valven imålades.	GK, GKM
1688	Altartavla av sandsten, målad s å av Andreas Hamborger.	GK, GKS
1600-tal	Ljuskrona för 8 ljus.	SvK
	Altarringsdyna i flamsk vävnad, troligen inköpt 1614 (nu på Gotlands fornsal).	SvK
o. 1700	Värja.	SvK
t. 1700-tal	Bänkinredning, ersätter troligen en äldre bänkinredning från vilken man fann syllar till under restaureringen 2001-02.	GF
1714	Tornhuvn blåste ned.	Lemke
1723	Predikstolen målades av Jöns Wulff, vilken även målade dopfunten, skriftepallen (SvK att den troligen målades 1755 av E. Lodström) och korbänken samt akantusrankorna på långhusets och korets väggar samt på väggen i tornbågen (SvK anger att han även målade kyrkbänkarna).	GKS, GK, ATA, SvK
1742	Levererades en nummertavla av Johan Hernell.	SvK
1745	Två kollektåvar.	SvK
1755	Bekännelsepallen målades troligen av E. Lodström.	SvK
1764	Timglasets ställ.	SvK
1779-80	Läktare.	GK, SvK
1781	Läktaren målades av Thomas Malmberg (GKS som anger tiden till 1781-82).	GK, GKS
1791	Skåp i sakristian vilket målades av Malmberg.	SvK
s 1700-tal	Draperimålning bakom predikstolen.	GK
1700-tal(?)	Votivskepp.	SvK
1839	Orgel.	GK
1878	Åsknedslag i tornet, tornhuvn förstördes.	SvK
1879	Ny tornhuv (årtal i flöjel).	Inskr.
1905	En ljuskrona för 16 ljus skänktes till kyrkan.	SvK
1929	Tegeltaken på långhus, kor och sakristia lades om på tät bördning, årtal på korportalens insida.	ATA, GF
1931	Centralvärmesystem (lågtrycksånga) med pannrum under sakristian installerades.	ATA
1946	Runhäll från kyrkogården uppsatt på sakristians vägg.	ATA
1947	Votivskeppet restaurerat.	ATA

ÅR	BYGGNADSDEL ETC.:	REF.
1948	Nya kolonnetter (6 st.) i långhusets S portal.	GF
1953	Sakristian reparerades genom kalkning av väggar och valv. Orgeln restaurerad. Bänkinredningen ändrades efter ritning av arkitekt Erik Fant, Stockholm. Åskledare.	GF ATA
1955	Ut- och invändiga restaureringsarbeten (byggmästare Olof M. Pettersson, Rone): Ny tornpanel, ny fasadputs, el-belysning, rengöring av väggar och valv, framtagning av muralmålningar och konservering av inventarier, konservator Erik Olsson Sanda. (GKM anger "1953-54").	ATA, GF, GKM
1959	Faltaken på stigluckorna lades om.	GF
1961	Vattenburet värmesystem installerades.	GF
1964	Utvändig restaurering efter förslag av arkitekt Leif Olsson, Stockholm, entreprenör Byggnadsfirma Herbert Forslund, Visby: Sanering av husbocksskador i tornet, omläggning av tegeltaken, nytt tegel på kyrkans N sida, garneringar av kopparplåt, blyplåt på fönsterbänkar och kapitälband, nytt golv samt bjälklag i botgöringscellen.	GF
1974	Ljuskronorna elektrifierades, el-belysning på vindarna och kyrkogården.	GF
1978	Väggar och valv i sakristian kalkades, konservator Marianne Korsman-Ullman. Stuprörsdränering.	GF
1980	El-ringning.	GF
1988	Högtalaranläggning. Korbänken konserverades av konservator C. H. Eliason, Visby.	GF ATA
1993-94	Utvändig restaurering efter förslag av arkitekt Jan Utas, Visby, entreprenör Byggnadshyttan på Gotland: Omfattande reparation av tornhuvens stomme, ny panel på hela huven, nytt klockdäck, stabilisering av klockbocken, omläggning av tegeltaken på kor, långhus, sakristia och botgöringscell, reparation av takstolskonstruktionerna, utbyte av avvattningsanordningar av koppar mot stålplåt, översyn av fönster, komplettering av åskskydd, trappor, stegar, inspektionsbryggor samt belysning på vindarna och i tornhuvens, reparation av stigluckorna.	GF

ÅR	BYGGNADSDEL ETC.:	REF.
1998	Länsstyrelsen beslutar om trädfällning, reparation av mur och flyttning av gravhällar.	ATA
2001-02	Inre restaurering efter förslag av arkitekt Jan Utas, Visby: <ul style="list-style-type: none"> – Det äldre golvet och bjälklaget lagades samt tillverkning och iläggning av nya golv. 	GF
2001-02	<ul style="list-style-type: none"> – Väggar och valv rengjordes, muralmåleri konserverades. Ristningarna i tornrummet dokumenterades, de kalkades över med ett tunt kalkskikt. En isolerad vägg monterades mot läktaren. Pannrummets väggar putslagades och målades. Brädväggen vid dopfunten behandlades mot skadedjur och reoverades. – Trägolven i långhus och tornrum avlägsnades, det medeltida trägolvet i långhus och torn demonterades och bjälklaget reparerades med bilat virke. Det medeltida golvet återmonterades, och en kopia av golvet lades ovanpå. Mellan golven placerades rör till värmesystemet och elledningar. Ett äldre stengolv i koret frilades och kompletterades, nivån höjdes något. Altaravsatsens golv demonterades liksom altarskrank och knäfallet – rötskadat virke i bjälklaget byttes. Nytt trägolv lades. – Ny värmepanna installerades. – Kor- och långhusportalen tätades och slagregnsavlopp anordnades. – Bänkinredningen demonterades och justerades för att passa det nylagda golvet. – Läktaren justerades, räcket höjdes. Under trappan byggdes ett förråd. – Altarskranket justerades. – Triumfkrucifix, dopfuntslock, nummertavla, bekännelsepall, votivskepp, tinglas, ljusstakar, katafalker, tavlor dopfunt och orgelfasad, duva till predikstol, ljusstakar, skåp i sakristian, bockbord bänkinredning, altar uppsats altarskrank, kor- biskops- och gossebänkarna, katafalk, väggskaåp, predikstol, brädvägg samt dörr till torntrappan rengjordes och konserverades. – Värmen i koret kompletterades med radiatorer bakom altaret. Belysningen justerades och kompletterades Hissar till ljuskronorna monterades. 	
2003	Gravkors och bildsten konserverades av Stenkultur i Sthlm AB.	ATA
2005	Orgeln restaurerades enligt orgelbyggare T. Svenskes	GF

ÅR	BYGGNADSDEL ETC.:	REF.
	förslag.	GF
	Sex medeltida träskulpturer, som deponerats i läns museet, konserverades av C. H. Eliason och placerades i kyrkan.	GF
2005	Textilkonsulenterna inom företaget Lotine anordnade bättre förvaring för kyrkas textilier samt ombesörjde att textilierna rengjordes alt. konserverades.	GF
	Minneslund.	
2006	En utställningsmonter för föremål funna i kyrkan byggdes och placerades under läktaren.	GF

Förkortningar:

ATA	Riksantikvarieämbetets arkiv, Stockholm (24/10 2007).
GF	Gotlands fornsals arkiv
GK	Lagerlöf, E., och Svahnström, G., Gotlands kyrkor. En vägledning, 1991.
GKM	Söderberg, B. G., Gotländska kalkmålningar 1200-1400, 1971.
GKR	Rohr, I., Gotlands Kyrkklockor och Ringningsseder, 1985.
GKS	Svahnström, G., och Svahnström, K., Måleri på Gotland 1530-1830, 1989.
ISO	Johansson, T. (red.), Inventarium över svenska orglar 1989: II, Linköping och Visby stift, 1990.
Inskr.	inskrift i kyrkan
kh	kyrkoherde
Lemke	Lemke, Visby stifts herdaminne, 1868.
Muntl.	Muntlig uppgift från församlingen.
o.	omkring
s.	sent
SHM	Statens Historiska Museum
Strelow	Strelow H. Nilssøn, Cronica Guthilandorum, 1633.
SvK	Sveriges Kyrkor, Gotland bd I:3, 1929.
t.	tidigt